

EVOLUȚIA POLITICILOR ÎN SISTEMUL NAȚIONAL AL BIBLIOTECILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Mariana HARJEVSCHI

Abstract

Policy Development within the National Libraries' System in Moldova aims to reveal the problems related to establishing, developing and harmonization of state policy in the field of libraries as a factor of modernization of libraries. Scientific novelty of the results lies in conceptualizing specific library policy; description of policy developments from legal and librarianship prospective during 1991-2013.

Keywords: culture policy, policies in the national library system, strategy/programs for libraries, regulatory library framework, legal culture, library community.

* * *

Performanțele tehnologice și cele informaționale din ultimul timp au oferit bibliotecilor variate posibilități pentru dezvoltare, au reconsiderat rolul bibliotecii în societate. Bibliotecilor, în calitatea lor de instituții social-culturale și educaționale, le-a revenit un rol important în perioada de tranziție la valorile democratice de formare a noii mentalități și implicării civice a populației Republicii Moldova. Aflându-se în esență instituții publice, bibliotecile nu pot fi supuse cercetării decât prin prisma evoluției social-politice, strategiilor economice și politice permanente la nivel de stat, pe parcursul perioadei cercetate.

Conștientizând importanța bibliotecii în societatea informației și cunoașterii, am decis să efectuăm o analiză a stării de fapt în domeniul biblioteconomic în Republica Moldova. Lucrarea de față își

propune spre abordare evoluția politicii în domeniul bibliotecilor, cu referire preponderent la experiența Republicii Moldova. Studiul se axează pe premisa că întreg cadrul de reglementare în domeniul biblioteconomic constituie temelia pentru elaborarea unei politici naționale în acest domeniu. Prin prezentul demers dorim să accentuăm importanța și necesitatea finalizării reformelor sectoriale biblioteconomice, analizând starea de facto a cadrului juridic și normativ-metodologic al bibliotecilor, a evoluției politicilor în acest domeniu la noi în țară. Pentru realizarea obiectivelor propuse, studiul abordează aspecte majore, dar și tendințe conexe ale cadrului de reglementare de bibliotecă, ilustrează etapele-cheie și tranziții în elaborarea politicilor și evaluarea acestora, iar pentru argumentarea unor idei și propuneri au fost analizate politicile și cadrul de reglementare ale unor țări europene în domeniul respectiv.

Cercetarea politicii în domeniul bibliotecilor se impune a fi deosebit de actuală având în vedere transformările sociale, economice, politice care au avut loc după declararea, în 1991, a independenței Republicii Moldova. Reorganizarea Sistemului Național de Biblioteci (SNB), armonizarea legislației de bibliotecă la cerințele societății contemporane, ajustarea ființării instituțiilor bibliotecare la standarde europene, extinderea accesului la informație prin intermediul instituțiilor infodocumentare reprezintă fundamentul axiologic al formulării politicii naționale în domeniul bibliotecilor.

Totodată, analiza diverselor cercetări ale evoluției politicii în domeniul culturii a determinat caracterizarea funcționalității cadrului de reglementare specific bibliotecilor și măsura în care acel sistem juridic ar avea impact la nivel național, inclusiv cum poate contribui la soluționarea problemelor biblioteconomice.

În Republica Moldova, au fost lansate și promovate diverse programe de reformă a culturii printre care: *Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artei în Republica Moldova pentru anii 1993-2000*, *Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artei în Republica Moldova pentru anii 1997-1998*, programe care, cu regret, nu cuprind și domeniul bibliotecilor. În ultimii ani, îndeosebi după 2004, guvernul a adoptat mai multe planuri naționale pentru redresarea situației țării, printre care: *Programul Național „Modernizarea țării – bunăstarea poporului”*, *Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei (2004-2006)*, *Planul de acțiuni „Republica Moldova – Uniunea Europeană”*, *Programul național „Satul moldovenesc” (2005-2015)*, *Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului (2004-2008)* ș.a. Printre cele mai recente menționăm *Programul Național de informatizare a sferei culturii (2012-2020)*, *Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova (2013-2020)*, „Cultura XXI/20” etc. Programele respective au urmărit înlăturarea elementelor negative, dar și depistarea unor soluții alternative pentru ajustarea la cerințele europene și necesitățile bibliotecilor. Menționăm că statele cu sisteme avansate în domeniul bibliotecilor – Danemarca, Finlanda, Marea Britanie etc. – au conturat politici specifice în domeniul bibliotecilor, oferind inițial un cadru eficient de reglementare. Avantajul Republicii Moldova constă în valorificarea experiențelor țărilor dezvoltate care au parcurs deja această cale.

În context, considerăm că este necesară, în primul rând, formularea unei po-

litici distincte în domeniul bibliotecilor. Constatăm că elaborarea unor modele de politici în domeniu și implementarea acestora este greu de realizat din cauza lipsei implicării societății profesionale și civile, neglijării instituției bibliotecare și insuficienței mobilității guvernului privind adoptarea unei politici speciale de stat în domeniul bibliotecilor. Astfel, devine iminentă elaborarea unei politici specifice în domeniul respectiv.

Examinând gradul de cercetare a subiectului propus spre investigație ce vizează problemele cardinale ale evoluției politicii în domeniul bibliotecilor în perioada vizată, constatăm că tematica a fost puțin studiată în spațiul autohton. Astfel, în scopul conceptualizării politicilor în domeniul bibliotecilor am abordat tema și în planul cercetărilor internaționale. Aspectele de abordare teoretică și metodologică a politicii în domeniul bibliotecilor s-a referit la aspectele: istoric (etapele evoluției), social-politic (funcțiile bibliotecii), juridic (norma juridică) și tehnologic (aplicarea tehnologiilor informaționale în biblioteci). Constatăm că politica în domeniul bibliotecilor cunoaște două direcții generale de abordare: prima este realizată din perspectiva politico-juridică, care include formarea și dezvoltarea legislației și politicii în domeniul bibliotecilor în contextul dezvoltării sociale, politice, legislative, iar cea de-a doua – din punct de vedere biblioteconomic, prin perceperea formării și evoluției domeniului respectiv. Astfel, elucidarea aspectelor referitoare la specificul proceselor legislative în domeniul bibliotecilor pe plan internațional au fost în atenția biblioteconomilor, precum F. Gardner, R.L. Mittal, M. Yaakobi, ale căror rezultate au contribuit la determinarea celor mai importante norme care necesitau a fi reflectate în legislația de bibliotecă. În cadrul mai multor direcții de cercetare

problema respectivă a fost abordată și de biblioteconomii S.N. Sadhu și S.R. Ranganathan, care au sintetizat evoluția legislației în arealul asiatic. Studiile autorilor J. Petersen, B. Heie, E. Granheim și K. Peturssdottir au vizat legislația de bibliotecă, în special pe cea caracteristică bibliotecilor publice în unele țări europene (Norvegia, Danemarca, Suedia etc.). Printre studiile publicate menționăm pe cele ale lui I. Papp, M. Koren, G. Vitiello, Gh. Buluță, M. Regneală, V. Krasilșcikova, V. Firsov. Aspecte generale cu referire la particularitățile legislației, sistemul de reglementare sub aspectul eficienței acestuia la nivel național, dimensiuni ale integrării legislației în politicile publice au fost reiterate în cercetările efectuate de O. Nebenzahl, I. Stoica, I. Kanič, L. Șcennikova, O. Boikova, E. Kuzmin.

Totodată, remarcăm studiile ce au fost orientate spre cercetările cu valoare tangențială domeniului biblioteconomic: dreptul de autor (T. Hackett, I. Mauritzen, P. Racu, S. Ghinculov, R. Pârvu), dreptul de împrumut public (C. Henriksen), depozitul legal (A. Sofroni, L. Hesselager) etc. Însă fundamentarea științifică a politicii în domeniul bibliotecilor în biblioteconomia modernă continuă a fi controversată, impunând variate conotații. Astfel, unele lucrări ale autorilor G. Vitiello, T. Manilova, E. Martin, H. Kartașov consideră fenomenul politicilor și particularitățile acesteia în domeniul bibliotecilor drept o sferă distinctă de cercetare. Alți doctrinari, precum E. Kuzmin, V. Firsov cercetează paradigmele politicii bibliotecilor prin prisma orientărilor socioeconomice, iar cercetătorii S. Mundy, E. Martin consideră această politică ca parte componentă a domeniului culturii. Contribuții esențiale privind abordarea politicii în domeniul bibliotecilor în cadrul politicii informaționale aduc autorii V. Kopilov, A. Pașin, V. Fiodorov, T. Berestova. În Republica Moldova referințe privind

accesul la informație ca o componentă indispensabilă a politicii în domeniul bibliotecilor se regăsesc în lucrări ale unor autori precum: V. Osoianu, A. Rău, L. Kulikovski. Remarcăm studiile autoarei V. Ursu în domeniul politicii culturale, care a analizat componentele politicii culturale în perioada 1944 și 1956. Totodată, numeroase articole publicate în mass-media au sensibilizat necesitatea reformării cadrului de bibliotecă și a accesului la informație.

Cercetarea istorică a permis elucidarea evoluției celor mai importante politici care au pus bazele metodologice ale domeniului biblioteconomic, a oferit posibilitatea de a stabili că în perioada de tranziție este necesar de a îmbunătăți sistemul de acte reglementatoare din domeniul biblioteconomic și ajustarea acestuia la potențialul necesităților acestuia.

Analiza comparativă a politicilor a oferit posibilitatea stabilirii mecanismelor de elaborare a acestora și a elementelor cadrului de reglementare în acest domeniu. Reperele-cadru în domeniul respectiv au fost deduse din textele actelor normative, instrucțiunilor și ale altor acte reglementatoare. Determinarea funcționalității anumitor modele a fost facilitată prin studierea cadrului de reglementare biblioteconomic din diverse țări, precum și a politicilor în domeniul bibliotecilor.

Analiza studiului sociologic *Impactul cadrului juridic național și internațional de reglementare a activității instituțiilor bibliotecare*, realizat în iunie-august 2006, ne-a permis confruntarea datelor obținute în teren cu datele statistice urmate de formularea unor propuneri, capabile să asigure îmbunătățirea cadrului de reglementare și a politicii în domeniul bibliotecilor în general. Un alt studiu, aplicat în perioada noiembrie 2012 – octombrie 2013, a reprezentat investigația sociologică în cadrul proiectului *Consolidarea unei asociații puternice pentru biblioteci*,

implementat de către Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) în parteneriat cu Federația Internațională a Asociațiilor Bibliotecarilor (IFLA) și cu suportul Programului *Novateca* în Republica Moldova. Studiul a vizat studierea eficienței activității ABRM din perspectiva atitudinii, viziunilor actualilor și potențialilor membri ai asociației profesionale în scopul consolidării și dezvoltării capacității instituționale aplicate de asociația profesională pentru bibliotecari în vederea susținerii inițiativelor de advocacy necesare pentru îmbunătățirea cadrului de reglementare pentru bibliotecari, dar și a politicilor în domeniu.

Studiul reprezintă elucidarea problemelor privind inițierea, elaborarea și armonizarea politicilor în sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova ca factor al modernizării bibliotecilor. Totodată, stabilește elemente definitorii ale politicilor specifice sistemului național de biblioteci din Republica Moldova; definește noțiuni de politici în domeniul bibliotecilor; determină importanța politicilor pentru sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova; cercetează și analizează structura și conținutul politicilor statului în domeniul bibliotecilor; examinează evoluția procesului de reglementare juridică a politicilor în acest domeniu; cercetează, în plan evolutiv, privind crearea politicilor în domeniul bibliotecilor în diferite țări; analizează cadrul de reglementare pentru Sistemul Național al Bibliotecilor din Republica Moldova privind asigurarea funcționării politicilor; cercetează cultura juridică a bibliotecarilor, ca element al formulării politicilor în domeniul bibliotecilor; formulează propuneri și recomandări în vederea perfecționării cadrului juridic privind politicile în domeniul infodocumentar; oferă recomandări privitor la elaborarea politicilor pentru sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova.

Noutatea științifică a studiului rezidă în conceptualizarea specificului politicilor în domeniul bibliotecilor promovate de către stat prin expunerea în temeiul studiilor efectuate; descrierea evoluției politicilor în domeniul bibliotecilor prin evidențierea celor două direcții generale de abordare: prima este realizată din perspectiva politico-juridică, care include formarea și dezvoltarea legislației și politicii în domeniul bibliotecilor în contextul dezvoltării sociale, politice, legislative, iar cea de-a doua – din punct de vedere bi-blioteconomic, prin perceperea formării și evoluției domeniului respectiv; formularea definiției de politici în domeniul bibliotecilor ce vizează atât caracterul teoretic, cât și caracteristici practico-aplicative; identificarea instrumentelor de realizare a politicilor în domeniul bibliotecilor ce vizează perioada anilor 1991-2013; elaborarea liniilor directe cu privire la politicile în domeniul bibliotecilor ajustate la rigorile instituției bibliotecare actuale și în corespundere cu cerințele internaționale.

Problema științifică importantă soluționată constă în evidențierea și fundamentarea elementelor-cheie ale politicilor sistemului național al bibliotecilor din Republica Moldova prin prisma evoluției acestuia și armonizarea politicilor la cerințele internaționale, fapt ce a contribuit la dezvoltarea inițiativelor naționale în domeniul biblioteconomiei și științei informării, inclusiv mobilizarea comunității profesionale.

Semnificația teoretică a studiului constă în cercetarea fenomenului de politici în domeniul bibliotecilor, au fost elaborate bazele teoretico-metodologice ale formării și realizării politicilor în domeniul bibliotecilor. Sunt relatate tendințele la nivel european ale politicilor și cadrului de reglementare în domeniul bibliotecilor, precum și posibilitățile oferite de societatea informațională și cunoașterii. Con-

tribuția teoretică a lucrării la dezvoltarea științei biblioteconomice rezidă în definirea politicilor în domeniul bibliotecilor, în stabilirea corelației dintre politici și cadrul de reglementare biblioteconomic, precum și în oferirea unor recomandări de eficientizare a politicilor pentru sistemul național de biblioteci.

Valoarea aplicativă a studiului este reflectat în stabilirea unor repere ale etapelor de elaborare a politicilor în domeniul bibliotecilor, eficientizând proiectarea unui model dinamic, precum și elaborarea unor obiective integrale din perspectiva cerințelor europene.

Unele aspecte ale lucrării au fost reflectate în câteva acțiuni: coordonarea Proiectului Advocacy pentru îmbunătățirea dreptului de autor și drepturilor conexe. Rolul bibliotecilor (2009-2010) ce a contribuit la includerea excepțiilor și limitărilor pentru biblioteci în contextul noului proiect al *Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe*; implementarea proiectului *Consolidarea unei asociații puternice pentru biblioteci*, realizat în cadrul ABRM în parteneriat cu IFLA și cu suportul Programului *Novateca* în Republica Moldova, ce a vizat eficientizarea activității ABRM din perspectiva atitudinii, viziunilor actualilor și potențialilor membri ai asociației profesionale în scopul consolidării, dezvoltării capacității instituționale aplicate de asociația profesională pentru bibliotecari, inclusiv mobilizarea acestora în inițiativele de advocacy.

Cercetările și evaluările politicilor Sistemului Național de Biblioteci și-au dovedit aplicabilitatea în cadrul evaluărilor și studiilor realizate de către Secțiunea cadrul de reglementare și protecție socială a ABRM (2006-2008), Secțiunea politici și legislație a Consiliului Biblioteconomic Național (2014 – prezent), precum și Comisia pentru drept de autor și probleme juridice din cadrul IFLA.

În perioada iunie-august 2010 autoarea a fost membră a Comisei sectoriale pentru elaborarea *Strategiei culturii pe segmentul biblioteci* (autor de proiect Eugen Martin). Iar în perioada mai-noiembrie 2012, autoarea a fost membră a grupului de lucru inițiat de către Ministerul Culturii al Republicii Moldova în vederea elaborării amendamentelor la *Legea cu privire la biblioteci* (coordonator Alexe Rău).

La fel, autoarea a contribuit la elaborarea celei de-a treia culegeri – *Standarde naționale referitoare la biblioteconomie, informare, documentare*, publicată în 2007.

Aspectele de bază și concluziile studiului au fost prezentate și discutate în cadrul unor forumuri și conferințe internaționale, printre care: conferința *Libraries, Citizens, Societies: Confluence for Knowledge* (16-22 august 2014, Lyon, Franța) la care au fost prezentate rezultatele studiului cu privire la consolidarea comunității bibliotecare în vederea promovării inițiativelor de implicare în elaborarea și promovarea politicilor de bibliotecă; conferința *Libraries beyond libraries: Integration, Innovation and Information for all* (13-18 august 2011, San Juan, Puerto Rico) unde au fost oferite rezultatele privind includerea excepțiilor și limitărilor pentru biblioteci în contextul noului proiect al *Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe*; forumul *Libraries driving access to knowledge: action for Europe* (13-18 august 2011, Haga, Olanda) în cadrul căruia au fost propuse rezultatele studiului cu privire la dreptul de autor în Republica Moldova și alte probleme juridice de importanță internațională ale bibliotecilor, întrunirea Comisei Organizației Mondiale privind Proprietatea Intelectuală, 10-12 martie 2008, Geneva, Elveția, unde a fost prezentată *Declarația Consorțiului eIFL Direct Moldova și a ABRM privind excepțiile și limitările pentru biblioteci* în contextul noului proiect de *Lege a Republica Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe*), cea de-a XI-a con-

ferință anuală «Крым 2004»: Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса la care a prezentat comunicarea *Приоритеты государственной библиотечной политики в Республике Молдова*.

Concluziile cercetării au fost prezentate în comunicările din cadrul conferințelor naționale, printre acestea: Conferința științifică internațională *Învățământul superior și cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaștere* (28 septembrie 2006, Chișinău); Conferința *Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002: interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare* (30 septembrie – 6 octombrie 2003, Chișinău); Conferința științifică *Dezvoltarea durabilă a României și Republicii Moldova în context european și mondial* (21-23 septembrie 2006, Chișinău); Conferința *Învățământul universitar din Republica Moldova: dezvoltare și tendințe de reformare în context european* (19 aprilie 2006, Chișinău), a participat la Conferința corpului didactico-științific *Bilanțul activității științifice a USM 2002* cu comunicarea *Linii directoare internaționale: exigențe pentru o legislație modernă de bibliotecă*.

Materialele cercetării au fost folosite la elaborarea lucrărilor *Standarde naționale referitoare la biblioteconomie, informare, documentare publicate* (2011); *Accesul la informație și dreptul de autor* (2010) și *Advocacy pentru accesul la cunoștințe: dreptul de autor și bibliotecile, Manual cu privire la dreptul de autor și alte probleme juridice conexe bibliotecilor* (2009).

În scopul promovării culturii juridice, au fost inițiate și organizate seminare pentru diferite biblioteci din cadrul sistemului național de biblioteci, referitoare la subiectul cercetării: *Împrumutul de cărți la domiciliu în cadrul bibliotecilor. Reglementări juridice actuale* (Biblioteca Publică de Drept, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, 2 aprilie 2008), *Bibliotecile în me-*

diul electronic. Accesul la informație și dreptul de autor (23 aprilie 2007).

În baza materialului cercetat a fost elaborat cursul *Cadrul de reglementare de bibliotecă* la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, susținut în cadrul Modulului *Legislația și deontologia comunicării* pentru ciclul I, precum și al celui cu referire la politici culturale și informaționale din cadrul programului de master *Managementul instituției infodocumentare* pentru ciclul II.

În *Introducerea* studiului este prezentată actualitatea, importanța teoretică și practică a cercetării efectuate, gradul de studiere a temei, precum și sunt determinate obiectivele și sarcinile lucrării, incluzând și descrierea suportului ei metodologic și teoretico-științific despre elucidarea problemelor privind inițierea, elaborarea și armonizarea politicii de stat în domeniul bibliotecilor ca factor al modernizării bibliotecilor.

În primul capitol *Evoluția conceptelor de politici în sistemul național al bibliotecilor* se prezintă o analiză a istoricului și suportul metodologic privind politicile în sistemul național de biblioteci în Republica Moldova. Sunt examinate delimitările evolutive ale politicii în domeniul bibliotecilor.

Studiul demonstrează că pe parcursul ultimelor decenii, politicile sistemului național de biblioteci a parcurs evoluții complexe datorită unui șir de factori sociali, economici, politici ș.a. La rândul lor, bibliotecile au fost profund influențate de tendințele globale din diversele domenii precum cultura, informatizarea, învățământul, știința etc. Din aceste considerente, cercetarea politicilor a suscitat un interes deosebit, devenind o investigație științifică și praxiologică actuală.

Aspectele legate de cercetarea diacronică a politicilor sistemului național de biblioteci, promovate pe parcursul ultimelor

decenii, nu au constituit obiectul unui studiu aparte – argument ce a solicitat necesitatea cercetării acestei probleme. Având în vizor schimbarea de paradigme ale politicilor în diverse domenii derulate la începutul anilor '90 ai secolului trecut și până în prezent, s-a reușit identificarea profilului general al bibliotecilor și dimensiunile reformării acestor instituții din Republica Moldova. Politicile bibliotecilor pe parcursul a 20 de ani au evoluat în două etape: 1991-2000 și 2001-2013. Primul cadru cronologic începe în anul 1991 cu stabilirea vectorilor dezvoltării politicii în domeniul bibliotecilor din Republica Moldova. În baza acestora am optat în favoarea etapizării sus-numite. Printre evenimentele majore care au avut loc în acel an în țară amintim: legiferarea *Declarației de Independență* (27 august 1991), precedată de aprobarea legilor privind revenirea la grafia latină (31 august 1989) și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești (1 septembrie 1989), reglementarea autoadministrării locale (22 iulie 1991) etc.

Așadar, evenimentele desfășurate caracterizate printr-o multitudine de proce-se au determinat o serie de transformări și în domeniul biblioteconomic: necesitatea elaborării politicii bibliotecilor, crearea unui cadru de reglementare a bibliotecilor, instituționalizarea sistemului național de biblioteci. Printre actele care au pus bazele restructurării domeniului enumerăm: *Modelul strategic al sistemului național de biblioteci al Republicii Moldova* (27 decembrie 1991), *Reorientarea completării fondurilor și excluderea publicațiilor superflue, depășite moral, nesolicitate de cititori și care nu țin de profilul de activitate al bibliotecilor publice* (18 aprilie 1991), *Revenirea la Clasificarea Zecimală Universală a publicațiilor intrate în biblioteci* (8 octombrie 1991). Ținem să remarcăm că în această perioadă au fost aprobate un șir de acte legislative care vizau bibliotecile, printre acestea,

în ordine cronologică: *Legea cu privire la dreptul de autor și drepturi conexe* (1994), *Legea cu privire la biblioteci* (1995), *Legea cu privire la învățământ* (1995), *Codul cu privire la contravențiile administrative* (1995) și *Legea culturii* (1999). Pornind de la această realitate, în perioada vizată au fost elaborate următoarele programe sectoriale de stat ce vizau bibliotecile: *Programul guvernamental de dezvoltare a Sistemului Național de Biblioteci al Republicii Moldova* (1991) și *Programul de dezvoltare a bibliotecilor din Republica Moldova* (1997), care au avut ca finalitate anul 2000, fapt ce conturează segmentul cardinal al primei etape a evoluției politicilor în domeniul bibliotecilor în perioada de tranziție.

Cel de-al doilea cadru cronologic a fost determinat de evenimentele ce s-au produs în perioada anilor 2001-2013, caracterizat prin diferența din perspectiva conținutului programelor de stat promovate prin intermediul politicilor: *Strategia națională de edificare a societății informaționale* (2004), *Planul de acțiuni în domeniul drepturilor omului* (2004), *Modernizarea țării – bunăstarea poporului* (2005), *Programul național „Satul moldovenesc”* (2005); spectrului de priorități abordate de comunitatea bibliotecară: *Programul național de ameliorare a activității bibliotecilor sătești* (2001), *Programul de automatizare a bibliotecilor* (2001), *Strategia de dezvoltare a bibliotecilor* (2004), *Programul de consolidare a rolului bibliotecilor în edificarea societății informaționale* (2006), *Strategia de dezvoltare a sistemului național de biblioteci din Republica Moldova* (2007); a gradului de influențare a actelor legislative: *Legea cu privire la biblioteci* (2006), *Codul contravențional* (2009), *Legea cu privire la dreptul de autor și drepturi conexe* (2011); precum și a unui șir de acte ce țin de activitatea bibliotecilor: *Regulamentul de funcționare a Depozitului Legal în Moldova* (2004), *Regulamentul privind modul de conferire a categoriilor de calificare cadrelor*

bibliotecare (2005), *Nomenclatorul serviciilor cu plată prestate de către Ministerul Culturii și Turismului și instituțiile subordonate* (2005), *Regulamentul cu privire la selectarea, editarea și achiziția cărții naționale din mijloacele financiare prevăzute în Bugetul de Stat* (2013) cu termen de implementare în perioada vizată.

Analiza literaturii – studii monografice [2; 3; 6; 13; 24; 27; 28], articole științifice [8; 9; 11; 12; 14; 15; 17], materiale din cadrul conferințelor organizate de către specialiștii în domeniu [1], analize statistice referitoare la situația bibliotecilor ce au tratat subiectul vizat [4], reglementări juridice și metodologice în domeniul bibliotecilor, rapoarte [16], analize, studii naționale [26] și internaționale [20] care vizează bibliotecile precum și strategiile, programele naționale în domeniul bibliotecilor, materiale documentare inedite de arhivă – a permis să depistăm reperele surselor conceptuale privind evoluția studierii politicilor sistemului național de biblioteci. Astfel, concluziile converg spre ideea că diversitatea surselor existente în arealul editorial autohton, precum și în cel extern ne permite să efectuăm atât o analiză reprezentativă a nevoii de fundamentare din punctul de vedere al raționamentului științific al politicii sistemului național de biblioteci, cât și al imperativului praxisului în domeniul respectiv.

Atât studiile științifice, cât și inițiativele practice din domeniul biblioteconomic nu au conturat o definiție unanim acceptabilă. Astfel, într-o accepțiune generală, în biblioteconomia modernă fundamentarea științifică a noțiunii de politici continuă a fi diferită, impunând variate conotații. Cu toate acestea, din spectrul larg de abordări, noțiuni, concepții, teorii unele au contribuit la procesul de formulare a unei definiții distincte în domeniul bibliotecilor, proces relevant și în prezentul studiu. Totodată, prezentarea evolutivă a termenului de politici în domeniul bibliotecilor

a devenit o sarcină inerentă domeniului biblioteconomic atât în plan teoretic, cât și praxiologic.

Ținem să precizăm că în literatura științifică termenul *politică* este utilizat la forma de plural – *politici* – autorii deseori referindu-se simultan la mai multe domenii adiacente. Astfel, politicile culturale reprezintă un termen folosit la forma de plural, acesta înscriindu-se în marea categorie a politicilor publice considerate ca măsuri luate de către diferite instituții publice și în domeniul bibliotecilor.

Conceptul de politică, a cunoscut o serie de interpretări. Una dintre explicații ar fi că termenul este împrumutat din limba engleză – *policy* – fără a exista o altă traducere în limba română, decât, în primul rând, cea de *politică*, iar în al doilea rând, *linie de conduită, obiectiv, orientare, care*, în ultimă instanță, înseamnă tot *politică*. Repere teoretice ale conceptului de politică în domeniul bibliotecilor au fost tangențial lansate făcându-se referiri la termenul de politică publică, susținut de către diverși cercetători. Astfel, autoarea L. Varbanova [24], în lucrarea privind planificarea strategică a organizațiilor culturale, menționează că politicile culturale fac parte din ansamblul politicilor publice. Așadar, în sens restrâns putem considera politicile în domeniul bibliotecilor ca parte a politicilor publice ale unei țări. Toate politicile publice se fondează pe un larg consens privind legitimitatea intervenției statului într-un sector particular al vieții sociale [30].

În urma examinării surselor utilizate, studiul a demonstrat că până în prezent politicile în domeniul bibliotecilor nu a constituit o problemă de studiu specifică în nicio lucrare cu caracter monografic. Totodată, unele subiecte abordate aveau o acoperire superficială. În studiile dedicate politicilor în ansamblu a fost acordată o atenție minoră politicii Sistemului Național de Biblioteci. În prima etapă, 1991-1992, diverse aspecte

au fost abordate prin prisma reformelor și inițiativelor de fundamentare a domeniului bibliotecilor după colapsul URSS. Astfel, inițiativele derulate au anulat toate postulatele existente până la acel moment (ideologizarea, determinismul sovietic ș.a.) și au promovat idei ce conțineau principii noi de activitate bibliotecară (libertatea, autonomia, neangajarea politică, identitatea culturală națională). Ulterior, în perioada 1993-1996, se intensifică caracterul științific al preocupărilor ce țin de politicile culturale, problema fiind abordată într-o măsură mai mare sau mai mică atât în lucrările de sinteză, cât și în cele cu caracter particular, iar politicile în domeniul bibliotecilor, după cum am menționat, au fost considerate un concept abordat prin prisma funcțiilor pe care această instituție le desfășura. Astfel, politicile în domeniul bibliotecilor au evoluat consecutiv, începând cu 1991, inițial fiind considerate parte componentă a domeniului culturii.

Ulterior, pe parcursul anilor 1997-2013, atât cercetătorii, cât și practicienii abordează bibliotecile prin prisma politicilor din domeniul informaticii, învățământului, științei. Convingerile cercetătorilor de necesitatea investigării subiectului continuă a fi destul de importante, reliefând următoarele aspecte: definirea și precizarea unor caracteristici specifice politicii; clarificarea particularităților acesteia prin intermediul politicilor din domeniul culturii, apoi, în 1999, parțial ca o componentă a sferei informaționale și a celei din domeniul educațional, obținând independență în anumite perioade ale evoluției. Totodată, remarcăm că în decursul anilor 2001-2013, politicile în domeniul bibliotecilor au fost abordate divers, remarcându-se totuși printr-o tratare specifică.

Revenind asupra celor mai importante aspecte ale politicii în domeniul bibliotecilor care au fost elucidate pe parcursul acestui capitol, precizăm că spectrul de

noțiuni și abordări a fost unul ce include mai multe fațete. Istoriografia modernă dedicată studiilor politicilor în domeniul bibliotecilor denotă abordări teoretice, concentrându-se mai mult în texte oficializate, care nu au la bază o metodologie clară de cercetare. Astfel, cercetările din perioada 1991-2013 din Republica Moldova nu depășesc nivelul de acumulare a materialului factologic și nu au reușit să evalueze conform rigorilor științifice decât luând forma cadrului de reglementare, acesta reprezentând o expresie a politicilor în domeniul bibliotecilor, reflectând totodată atitudinea guvernului față de sistemul de biblioteci (tabelul 1).

În același timp, s-a demonstrat că elaborarea unei definiții a politicilor sistemului național de biblioteci este necesară pentru a conștientiza caracterul reducionista al sensurilor atribuit noțiunii. Astfel, acestea pot avea mai multe înțelesuri: ca expresie a scopului general sau a stării de fapt, propuneri specifice, decizii ale Guvernului, autorizare oficială, programe, politici, produse, rezultate, teorii sau modele, procese. Din rândul acestora menționăm pe cele ce țin de implementarea reformelor, inițierea programelor, strategiilor în domeniul bibliotecilor în perioada abordată.

În baza analizei literaturii de specialitate au fost formulate reperele conceptuale și metodologice pentru a propune o definiție proprie, deși constatăm că ideea de politici a sistemului național de biblioteci nu a rămas o noțiune statică, ci a evoluat în timp, în funcție de interacțiunea cu alte domenii.

Din punctul nostru de vedere, politicile în domeniul bibliotecilor reprezintă *un ansamblu de măsuri elaborate atât de structurile de stat, cât și de societatea civilă, în corespundere cu principiile internaționale, care contribuie la dezvoltarea întregului sistem de biblioteci*. Ele prevăd, în general, o concertare a diferiților actori și o corelare a experiențelor instituționale și ale

societății civile și pot lua deseori forma reglementărilor sau a altor instrumente determinate de mediul social, politic, economic și, desigur, cultural.

Capitolul al doilea *Politicile în sistemul național al bibliotecilor din Republica Moldova (1991-2000)* este dedicat studierii procesului de instituționalizare a elaborării politicilor sistemului național de biblioteci și coeziunii acestuia cu societatea civilă. Sunt identificate particularitățile valorificării instrumentelor de reglementare pentru biblioteci. Totodată, sunt analizate inițiativele naționale privind elaborarea sistemului național de biblioteci.

Sub acest aspect, prin prisma cadrului de reglementare cu referire la bibliotecă, dar și a situației de facto a bibliotecilor, am

examinat consolidarea politicii în domeniul acestor instituții.

Diversitatea, structura și amploarea politicilor în orice domeniu sunt un indicator al democrației unei societăți. Din această perspectivă, se impune o analiză a politicilor în sistemul național de biblioteci sub două aspecte, cel al democrației culturale, ca proces al aplicării inovațiilor și de conservare a patrimoniului, precum și cel al democratizării culturii, ca acces la informații, colecții etc.

Bibliotecile în calitate de instituții sociale permanente trebuie să răspundă cerințelor unei epoci, menționează cercetătorul prof. dr. Ion Stoica [22]. Autorul accentuează în studiul său cadrul legislativ în care își desfășoară activitatea bibliotecile, pre-

Tabelul 1. Evoluția politicii în domeniul bibliotecilor (1991-2013)

1991-2000	2001-2013
<p><i>La nivel de abordare</i> Accent pe elaborarea cadrului de reglementare specific bibliotecilor. Centrarea spre înființarea instituțiilor civice. Orientare spre reglementări metodologice de specialitate. Înclinație spre elaborarea programelor naționale orientate pe întreg sistemul de biblioteci.</p> <p><i>La nivel de rezultate</i> Fundamentarea potențialului de reglementare și metodologic al bibliotecilor. Reformarea colecțiilor de bibliotecă. Reașezarea sistemului național automatizat de biblioteci. Planificarea activității științifice în domeniul biblioteconomic.</p>	<p><i>La nivel de abordare</i> Accent pe armonizarea cadrului de reglementare cu <i>acquisul european</i>. Interes pentru integrarea instituțiilor civice de specialitate în structurile profesionale de specialitate internaționale. Tendință spre elaborarea programelor naționale orientate pe biblioteci publice. Inițiative de abordare a bibliotecilor în cadrul strategiilor naționale.</p> <p><i>La nivel de rezultate</i> Armonizarea cadrului legislativ-normativ. Restructurarea concepției Sistemului Național de Biblioteci. Comunicarea și conservarea colecțiilor. Dezvoltarea serviciilor pentru utilizatorii bibliotecilor. Informatizarea bibliotecilor și modernizarea infrastructurii tehnologice. Instruirea personalului de bibliotecă. Asigurarea cu spații și dotare tehnică a bibliotecilor. Susținerea parteneriatelor prin cooperare și coordonare.</p>

cizând: „Aceste instituții sunt supuse unui permanent proces de transformare în funcție de interesele și mentalitatea epocii respective.” Crearea cadrului normativ trebuie să reprezinte prioritatea strategică pentru a începe o nouă reformă, subliniază V. Osoianu [13] într-un studiu cu referire la aspectul diacronic și tipologia serviciilor prestate de bibliotecă în anii reformei bibliotecare și ai tranziției. Referindu-se la situația specifică din Republica Moldova, autoarea reiterează ideea că elaborarea bazei legislative și documentare a fost considerată temelia pe care s-a dezvoltat biblioteconomia națională, aliniată la normele și principiile biblioteconomice internaționale.

În absența unei legi speciale a bibliotecilor, toate tipurile de bibliotecă au funcționat în baza unor diverse acte normative, parțial tangente, emise de diverse structuri instituționale, cu menire socială, culturală, de informare și educare. Or, bibliotecile corespund exigențelor unei anumite perioade și sunt conformate transformărilor în funcție de dezvoltările sociale, economice, tehnologice etc.

În perioada ce s-a scurs după declararea independenței Republicii Moldova, s-a elaborat un sistem complex de acte juridice în domeniu, remarcabil fiind caracterul tehnologic în care acestea au apărut, demonstrând o succesiune organică și logică. În perioada sovietică, biblioteca era percepută diferit prin prisma actelor care dominau această instituție, mult diferit de înțelegerea actuală. În 1984, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a aprobat *Regulamentul cu privire la bibliotecile din URSS*, în care acestea erau tratate ca „instituții ideologice, culturale, educaționale și științifico-informaționale ce asigurau utilizarea cât mai completă și eficientă a fondurilor lor în scopul susținerii progresului economic, social-politic și spiritual al societății sovietice, educarea cetățenilor în spiritul normelor și principiilor socialismului”.

Abordarea sub aspectul politicului a bibliotecii s-a dovedit a fi urmare a ideologiei susținute de URSS, iar politicile, promovate până la începutul anilor '90, au avut efecte dezastruoase asupra bibliotecilor: colecții ideologizate, acces limitat la colecțiile bibliotecii etc.

În materialul analizat abordat, legat de legislația în domeniul bibliotecilor, fără pretenția de a fi epuizat subiectul, putem concluziona că baza juridică a domeniului bibliotecilor din Republica Moldova nu este uniformă și sistematizată, ceea ce creează lipsă de unicitate și principii. Astfel, actele normative din Republica Moldova ce au conexiune cu domeniul biblioteconomic pot fi divizate în baza clasificării din tabelul 2.

Reiterăm că diverse instituții au fost implicate în susținerea și promovarea politicilor sectoriale. În perioada vizată în acest capitol, 1991-2000, asemenea instituții au fost înființate atât la nivelul administrației publice centrale, cât și al societății civile pentru a fundamenta politicile sistemului național de bibliotecă. Astfel, Consiliul Biblioteconomic Național din Republica Moldova (CBN), alături de ABRM, au fost cele mai active structuri care au depus eforturi pentru a promova mai insistent interesele bibliotecilor.

Organizațiile nonguvernamentale ca instituții delegate pentru promovarea politicilor în domeniul bibliotecilor, trebuie să instituie programe de promovare a culturii juridice în mediul bibliotecarilor și campanii de advocacy pentru a influența politicile în domeniul bibliotecilor. Studiul realizat în perioada august-septembrie 2006, ce a cuprins 102 respondenți, a analizat evaluarea situației culturii juridice în domeniul biblioteconomic a bibliotecarilor și aprecierea cadrului național biblioteconomic de reglementare și politici în domeniu asupra activității instituțiilor bibliotecare. Rezultatele au relevat că succesul unei politici este asigurat atât de către

structurile specializate, cât și de implicarea societății civile. În contextul decizional instituționalizat privind promovarea politicii sistemului național s-au evidențiat mai mulți actori prin eforturile cărora au fost lansate diverse inițiative profesionale. Atât teoriile referitoare la relațiile internaționale, cât și cele generate de analiza procesului național de elaborare a politicii se caracterizează prin abordări care reliefează importanța instituțiilor coordonate de anumiți actori într-un anumit domeniu. Aceasta se întâmplă deoarece instituțiile reprezintă un ansamblu de structuri create, organizate în societate pentru gestionarea afacerilor publice, iar în cazul cercetării, a domeniului bibliotecilor. Constituirea ABRM a reprezentat o punte de comunicare profesională în demersurile sale de inițiative ale politicilor publice din-

tre comunitatea bibliotecară și Ministerul Culturii. Printre acțiunile ABRM care au contribuit la elaborarea cadrului normativ al bibliotecilor amintim: oferirea propunerilor de îmbunătățire a situației din domeniul bibliotecilor, elaborarea declarațiilor privind urgentarea anumitor acțiuni, precum achiziția de carte, informatizarea bibliotecilor, prezentarea avizelor referitoare la mai multe proiecte de legi care au în vizor bibliotecile. Totodată, ABRM a reușit să susțină acțiuni la nivel internațional privind colaborarea asociațiilor similare – aderarea la IFLA, EBLIDA, ANBPR. Totuși, formula strategică a unei asociații obștești nu a fost una suficientă pentru a susține plenar rezolvarea problemelor complexe și plenitudinea inițiativelor bibliotecarilor.

Pentru o analiză temeinică am recurs la mai multe metode de investigare, care

Tabelul 2. Clasificarea actelor legislative conexe sistemului național de biblioteci

Nr. crt.	Categoria	Acte juridice
1.	Acte legislativ-normative de valoare generală (specifică) pentru domeniul biblioteconomic	<i>Constituția Republicii Moldova</i> (1994), care, prin art. 34, garantează dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public, <i>Legea Republicii Moldova cu privire la biblioteci</i> (1994) etc.
2.	Acte legislativ-normative de valoare tangențială pentru domeniul biblioteconomic	<i>Legea Republicii Moldova cu privire la dreptul de autor și a drepturilor conexe</i> (art. 21) (1995), <i>Legea Republicii Moldova cu privire la activitatea editorială</i> (art. 18) (2000), <i>Legea Republicii Moldova cu privire la cultură</i> (art. 3) (1999), <i>Legea cu privire la învățământ</i> (art. 39) (1995), <i>Hotărârea Guvernului RM Cu privire la aprobarea nomenclatoarelor serviciilor cu plată prestate de către Ministerul Culturii și Turismului și instituțiile subordonate</i> (2005), <i>Decretul Președintelui Republicii Moldova Privind instituirea sărbătorii profesionale – Ziua bibliotecarului</i> (2000) etc.
3.	Acte legislativ-normative de valoare nespecifică pentru domeniul biblioteconomic, privind angajarea în câmpul muncii etc.	<i>Codul muncii</i> (2003), <i>Codul civil</i> (2003), <i>Codul contravențional</i> (2012) etc.

au permis prezentarea într-o manieră sintetică a informațiilor referitoare la modul în care au fost elaborate și dezvoltate politicile în domeniul bibliotecilor în perioada 1991-2000.

Un caracter complex a atribuit studierii inițiate în acest compartiment aplicarea metodei analizei de conținut. Pe această filieră, am cercetat conținutul cadrului juridic specific și tangențial bibliotecilor elaborat în perioada vizată, precum și al programelor guvernamentale, naționale și locale, fapt ce ne-a permis să observăm prezența unor aspecte pozitive, precum și să sesizăm unele aspecte negative, dar esențiale în raport cu bibliotecile. Deopotrivă, metoda a permis analiza conținutului prevederilor normative europene privind legislația și politicile în domeniul bibliotecilor, ceea ce a constituit o fundamentare teoretică mai concludentă a politicii în domeniul bibliotecilor și sesizarea unor inițiative internaționale privind politicile de bibliotecă. Analiza cadrului de reglementare creat în perioada anilor 1991-2000 ne permite să concluzionăm că constituirea acestuia a decurs cu ritmuri rapide. Principalele instituții, precum CBN, ABRM formate în primii ani de reforme demonstrează deschiderea spre reformare a administrației publice centrale, capacitatea intelectuală a comunității bibliotecare, precum și implicarea societății civile prin intermediul Asociației Bibliotecarilor.

Analizând cadrul juridic elaborat în anii '90 în domeniul bibliotecilor, constatăm că acesta a devenit factorul de influență asupra politicii generale naționale, orientate către democratizare. Cu regret, ca urmare a acestui fapt a fost scăderea nivelului de dezvoltare a bibliotecilor. În acea perioadă instituția bibliotecară era concepută drept o instituție complexă care întrunea trei funcții majore: de informare, de culturalizare și de educare [28]. Credem că o astfel de percepere a bibliotecii, care a fost și legi-

ferată obținând astfel statut oficial, poate fi considerată și obiectivă, pentru că reflectă o realitate. Astfel, susținem că biblioteca trebuie să fie reflectată în politicile de stat cu caracter unic cu privire la biblioteci.

Dezvoltarea bibliotecilor a fost determinată de politicile în domeniul bibliotecilor care au avut un caracter tranzitoriu sub însemnul divergențelor dintre formele vechi de organizare a activității de bibliotecă și noile principii de funcționare caracteristice societății democratice: eliminarea colecțiilor de literatură învechită, obținerea autonomiei juridice, reorganizarea internă a bibliotecilor, automatizarea funcțiilor bibliotecilor și altele.

Al treilea capitol *Dimensiunile politicii naționale în domeniul bibliotecilor în perioada 2001-2013* prezintă direcțiile privind corelarea politicii instrumentaliste de stat în domeniul bibliotecilor. De asemenea, autorul abordează problema privind promovarea politicii unitare în domeniul bibliotecilor, inclusiv a prevederilor normative europene privind legislația și politica în domeniul bibliotecilor. Sunt studiate tendințele de dezvoltare a politicii în domeniul bibliotecilor.

Analiza se axează cu prioritate pe studiul programelor ce au avut în vizor bibliotecile și, respectiv, pe modalitățile în care acestea și-au găsit concretizare în perioada anilor 2001-2011. Abordarea subiectului a impus o prezentare sumară a mecanismelor de derulare și de stabilire a priorităților domeniului bibliotecilor, dar și a obiectivelor generale care au structurat ansamblul de acțiuni și evenimente pe parcursul acestei perioade. Demersul s-a focalizat pe efectele pe care politicile culturale în general și cele particulare, în special pentru domeniul bibliotecilor, le-au produs la nivel național și local. Pentru a evalua performanțele, am întreprins analiza strategiilor în consens cu derularea planurilor de acțiune propriu-zise.

În parametrii analizei, referirile sunt cu prioritate axate pe ceea ce se înțelege la etapa actuală prin politici, menționate anterior în lucrare, iar referirile la cadrul mai larg al politicilor publice au fost amintite doar în scopul de a întări ideea conform căreia, pe de o parte, bibliotecile din ce în ce mai slab sunt reflectate în programele naționale, iar pe de altă parte, ele sunt condiționate de ansamblul praxisului social, fiind ignorate de actorii politici și de societate.

Astfel, pe parcursul anilor 2001-2013, politicile instituțiilor bibliotecare pot fi desprinse din programele derulate la nivel de stat care au cuprins arealul național: *Programul național „Satul Moldovenesc”* (2005-2015), *Modernizarea țării – bunăstarea poporului* (2005-2009), *Planul de acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană* (2005-2007); *Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului* (2004-2008), *Orientările strategice de dezvoltare social-economică a Republicii Moldova* (2005); *Strategia națională de edificare a societății informaționale „Moldova electronică”, inclusiv Programul E-cultura* (2004-2010); *Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare* (2009-2013, ulterior 2015); *Programul de dezvoltare a accesului la internet în bandă largă* (pe anii 2010-2013); *Programul național de informatizare a sferei culturii* (2012-2020), *Strategia dezvoltării culturii Republicii Moldova* (2013-2020). Fiecare dintre acestea a plasat biblioteca în domeniul culturii, și nicidecum nu a tratat-o drept instituție prioritară necesară societății informaționale.

Un alt bloc de programe care au ghidat dezvoltarea bibliotecilor a cuprins: *Programul de dezvoltare strategică al Ministerului Culturii* (2012-2014), *Planul de dezvoltare instituțională* (2009-2011), *Planul de activitate al Ministerului Culturii* (2011-2010). Acest set de documente a prevăzut continuarea proceselor de creare a cadrului legislativ din domeniul culturii, inclusiv a

sistemului național al bibliotecilor, elaborarea unui șir de documente.

Analizând programele, considerăm că impactul pe care l-au avut acestea asupra bibliotecilor din țară este minim. Aceste programe concrete bine argumentate și, desigur, conforme realităților din țară, strategiilor sau politicilor sociale promovate de stat, devin finalmente minime, chiar absente pentru domeniul bibliotecilor.

De aceea și punem problema raportului dintre cultură, economie, societate informațională, drepturile omului care, la rândul lor, cuprind două mari componente: cel al relației complexe dintre cele două sectoare – economia țării și rolul distinct al acestui segment intitulat bibliotecă, care tind să cuprindă o arie tot mai largă de activități, cele din sfera educației, științei etc. (figura 1).

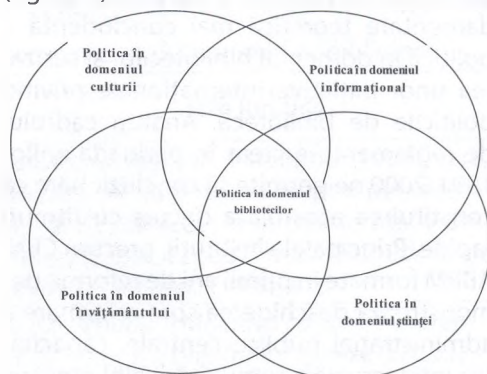

Figura 1. Convergența politicilor în domeniul bibliotecilor cu alte domenii de activitate

O analiză a acestor programe din perspectiva importanței bibliotecilor pentru dezvoltarea societății informaționale denotă cu precădere subestimarea importanței bibliotecilor în sensul cel mai larg.

Ținem să menționăm că politicile informaționale în Republica Moldova au fost orientate mai mult spre asigurarea unui nivel informațional al instituțiilor specializate din sfera bugetară și al economiei în general. Important este ca informatizarea

să fie începută din sfera socială, domeniile culturii și ale învățământului, în acest fel vor fi cuprinse și bibliotecile, muzeele, arhivele etc. Realizarea acestor prevederi necesită, desigur, voință politică, promovarea reformelor în domeniul bibliotecilor și un plan concret de acțiuni.

În concluzie, precizăm că evoluția politicii unitare în domeniul bibliotecilor a fost inițiată de diferiți actori. Atât comunitatea profesională, reprezentată de ABRM, cât și CBN au propus strategii de mobilizare a dezvoltării domeniului biblioteconomic, iar instituțiile bibliotecare la nivel individual au oferit o strategie unică pentru domeniul biblioteconomic.

Totuși, lipsa susținerii din partea autorităților centrale și locale a unei politici unitare în domeniul bibliotecilor rămâne a fi o problemă. Lista dispozițiilor reglementatoare, a directivelor, a convențiilor și a altor măsuri politice abordate în studiul nostru este departe de a fi exhaustivă, scopul acestuia fiind mai curând de a evidenția vastitatea câmpului pe care îl acoperă legislația și politicile bibliotecilor. Menționăm că studiile referitoare la politicile europene din domeniul bibliotecilor se referă la depozitul legal, accesul la informație, dreptul de autor etc.

Politicile în domeniul informării devin o prioritate pentru organismele europene și internaționale, fiind reflectate în diverse tratate, convenții, recomandări, acte normative, iar participarea Republicii Moldova la acest proces denotă o implicare mai activă pe arena internațională și speranța în ajustarea legislației naționale la cea internațională, precum și corelarea cu politicile europene în domeniul bibliotecilor.

În perioada dintre anii 2001-2010 orientarea spre normele și politicile internaționale este impusă atât de politicile în domeniul bibliotecilor la nivel național, cât și de imperativul de integrare europeană a Republicii Moldova. De aceea, politicile de

stat în domeniul bibliotecilor în Republica Moldova trebuie să fie realizate chibzuit, să cuprindă tendințele în domeniul bibliotecilor și transformările ce au loc în societate, fiind elaborate atât de guvern, cât și de societatea civilă.

Deși politicile de stat în acest domeniu reprezintă o funcție integrală a politicii statului în diverse domenii, printre care mai importante trebuie să fie cele ale informării, culturii, învățământului, totuși, politica în domeniul bibliotecilor trebuie să fie una separată.

Specific pentru domeniul bibliotecilor în perioada de tranziție este modernizarea bibliotecilor în baza tehnologiilor informaționale în corespundere cu dezvoltarea societății informaționale, ceea ce permite extinderea posibilităților accesului populației la informație.

Actuala politică nu include întregul SNB, ba mai mult, nici el nu este reflectat integral în programele naționale, astfel fiind nevoie de o reevaluare a poziției bibliotecilor în cadrul acestor programe și poziționarea lor în așa fel încât să li se acorde în mod prioritar susținere financiară și profesională.

Pe parcursul ultimului deceniu au fost întreprinse o multitudine de acțiuni privind reșezarea organizatorică a activității bibliotecare și armonizarea domeniului biblioteconomic din Republica Moldova cu standardele și tehnicile biblioteconomice contemporane promovate pe plan internațional. Cea mai mare realizare a perioadei de tranziție a fost conturarea principiilor fundamentale ale biblioteconomiei naționale de către comunitatea bibliotecară. Totuși insuficienta conștientizare de către conducerea centrală privind importanța strategică a bibliotecilor, precum și lipsa încorporării în politicile de stat a unor planuri de acțiuni privind bibliotecile, subminează dezvoltarea sistemului național de biblioteci. Ca urmare

a cercetărilor efectuate, am tras următoarele **concluzii**:

1. Conceptul de politică în domeniul bibliotecilor inițial a fost perceput prin intermediul de politici publice, evoluând consecutiv de la considerarea acesteia ca parte componentă a domeniului culturii, a sferei informaționale și, în sfârșit, a celei din domeniul educațional, obținând independență în diferite perioade ale democrației.
2. Legislația care reglementează direct și / sau tangențial activitatea de bibliotecă este un angajament pe care și-l asumă guvernul la nivel național pentru susținerea dezvoltării bibliotecilor.
3. Programele și strategiile în domeniul bibliotecilor sunt o expresie a politicii naționale ce reflectă atitudinea guvernului și a societății civile față de sistemul de biblioteci.
4. Structurile internaționale (ONU, UNESCO etc.), dar și cele profesionale ale bibliotecarilor (IFLA, EBLIDA, ABRM), au depus eforturi în fundamentarea teoretică și elaborarea unor principii ale cadrului de reglementare și a politicii în domeniul bibliotecilor.
5. Criteriile de convergență, mondializarea / globalizarea și participarea trebuie să se regăsească în politicile și legislațiile bibliotecilor pentru că sunt în egală măsură prezente în inițiativele europene cărora le datorăm principalele direcții politice în domeniul bibliotecilor.
6. Cultura juridică a bibliotecarilor deține un rol important în promovarea politicilor în domeniul bibliotecilor.
7. Desfășurarea campaniilor de advocacy de către bibliotecari poate susține promovarea unor idei, strategii, politici în domeniul bibliotecilor.
8. Orientarea Republicii Moldova spre normele și politicile internaționale este iminentă atât pentru politicile în

domeniul bibliotecilor la nivel național, cât și ca o cerință pentru integrarea europeană.

9. Cadrul de reglementare în domeniul bibliotecilor din Republica Moldova nu este sistematizat, ceea ce a creat lipsă de unicitate.
10. Politicile în domeniul bibliotecilor în Republica Moldova trebuie să fie realizate conform specificului necesităților din domeniu și tendințelor ce au loc în societate, fiind elaborate atât de guvern, cât și de societatea civilă și asociațiile profesionale.

În vederea eficientizării procesului de elaborare a unei politici în domeniul bibliotecilor din Republica Moldova, considerăm oportună elaborarea unei serii de recomandări atât la nivelul factorilor de decizie, cât și la nivelul actorilor comunității profesionale bibliotecare și la nivelul utilizatorilor / nonutilizatorilor de bibliotecă.

Pornind de la concluziile care s-au conturat, se propun următoarele **recomandări**:

1. La nivelul factorilor de decizie din cadrul administrației publice centrale (Ministerul Culturii, Ministerul Educației, Ministerul Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, Ministrul Muncii, Protecției Sociale și Familiei etc.):

– corelarea strategiilor sectoriale de dezvoltare, precum *Strategia de dezvoltare a culturii „Cultura 2020” și a Planului de acțiuni, Strategia de dezvoltare a învățământului vocațional / tehnic pe anii 2013-2020, Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate”, parte a Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova – 2020”, la programele specifice domeniului biblioteconomic;*

– inițierea noii *Legi cu privire la biblioteci* care ar susține dezvoltarea bibliotecilor din Republica Moldova, în mod special, ajustarea acesteia la *Linile directoare cu privire la legislația și politi-*

cile în domeniul bibliotecilor prin prisma principiilor de convergență, globalizare și participare;

- actualizarea cadrului de reglementare de bibliotecă, conform specificului bibliotecilor din țară, armonizat cu tendințele internaționale ce vizează: asigurarea unui mecanism eficient pentru achiziții de carte, inclusiv a exportului și importului publicațiilor, garantarea unui sistem de finanțare, dotarea graduală cu TI, susținerea instruirii continue a personalului de bibliotecă etc.;

- asigurarea interacțiunii eficiente și unitare a Sistemului Național de Biblioteci prin intermediul Consiliului Biblioteconomic Național, organ colegial consultativ, care funcționează pe lângă Ministerul Culturii.

2. La nivelul factorilor de decizie din cadrul administrației publice locale, al fondatorilor (primării, universități și alte instituții):

- menținerea mecanismelor necesare organizaționale pentru a susține funcționarea adecvată a bibliotecilor pentru comunitățile pe care le deservesc;

- furnizarea structurilor clare pentru toate tipurile de biblioteci, clarificând rolurile, funcțiile și responsabilitățile organismelor ce guvernează bibliotecile;

- dezvoltarea infrastructurilor necesare pentru a sprijini cooperarea dintre diferite tipuri de instituții infodocumentare recunoscând misiunile și acțiunile lor speciale într-un cadru mai larg privind susținerea politicilor naționale informaționale;

- susținerea bugetelor bibliotecilor în corespundere cu standardele din domeniul informării și documentării ca să reflecte impactul noilor tehnologii, instruire eficiente a personalului și utilizatorilor bibliotecii.

3. La nivelul comunității bibliotecare (asociații profesionale):

- implicarea activă în dezvoltarea politicilor în domeniul bibliotecilor prin

diverse campanii naționale și activități locale de advocacy;

- menținerea unui dialog consecvent între ministerele de resort și reprezentanții bibliotecilor prin intermediul Comisiei politice, advocacy și fundraising din cadrul Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova în scopul asigurării procesului de elaborare și promovare a politicilor ce vizează Sistemul Național de Biblioteci din Republica Moldova;

- promovarea culturii juridice pentru comunitatea bibliotecară prin diverse acțiuni de instruire în cadrul Centrului de Excelență Profesională pentru Bibliotecari și alte centre de formare regională din republică;

- asigurarea studiilor și cercetărilor în domeniul politicilor specifice Sistemului Național de Biblioteci care ar determina principiile și direcțiile prioritare ale dezvoltării domeniului în contextul integrării europene.

4. La nivelul instituțiilor specializate de formare profesională și centre de formare profesională continuă, precum și al instituțiilor care nu sunt specializate în această activitate sau nu au centre de formare profesională continuă:

- elaborarea programelor de studii cu privire la politicile în Sistemul Național de Biblioteci pentru a asigura dezvoltarea de aptitudini de planificare strategică, monitorizare a politicilor publice în domeniul respectiv, inclusiv ar oferi posibilitatea să deprindă tehnici de gândire strategică;

- organizarea diverselor forme de instruire formală și nonformală ce ar asigura cunoștințe și practici de abordare sistemică a politicilor culturale în contextul politicilor interne și externe a statului; abilitatea de a racorda tendințele de integrare europeană cu politicile Sistemului Național de Biblioteci al Republicii Moldova etc.

Referințe bibliografice

1. *Biblioteca publică: Linii directoare IFLA / UNESCO pentru dezvoltare*. Trad. din lb. eng. I. Digodi, V. Dunduc; red. șt. E. Bejan. Chișinău: Epigraf SRL, 2007. 92 p.
2. BULUȚĂ, Gheorghe; PETRESCU, Victor. *Vademecum legislativ pentru biblioteci*. Târgoviște: Ed. Bibliotheca, 2004. 212 p.
3. COSTIN, C. *Politicile culturale și calitatea vieții*. Timișoara: Editura de Vest, 1996. 302 p.
4. *Cultura în Republica Moldova: Culeg. statistică*. Chișinău: Statistica, 2005. 24 p.
5. KOREN, Marian. *Political perceptions of public libraries in the Netherlands*. The Hague: Stadsmonitor Vlissingen, 2002. 20 p.
6. KULIKOVSKI, Lidia. Cadrul legislativ al activității de bibliotecă din Finlanda. În: *Cartea, modul nostru de a dăinui. Contribuții la dezvoltarea domeniului biblioteconomic*. Chișinău: Reclama, 2006, p. 246-248.
7. LOR, Peter. International advocacy for information ethics: the role of IFLA. În: *International Review of Information Ethics*. 2007, vol. 7, p. 7-17.
8. MARTIN, Eugen. Orientările fundamentale în elaborarea unei legislații și promovarea unei politici de stat în domeniul dezvoltării bibliotecilor. În: *Magazin bibliologic*. 2001, nr. 4, p. 23-25.
9. MARTIN, Eugen. Republica Moldova își trasează politica culturală pentru mileniul trei. În: *Dialog*. 2000, 8 sept., p. 5.
10. MCCALL, Vikki. Social Policy and Cultural Services: A Study of Scottish Border Museums as Implementers of Social Inclusion. În: *Social Policy and Society*. 2009, nr. 8, p. 319-331.
11. OSOIANU, Vera. Biblioteca, legislația și ideea de democratizare. În: *Bibliotheca*. 1999, nr. 5, p. 135-136.
12. OSOIANU, Vera. Bibliotecile în oglinda cifrelor. În: *Magazin bibliologic*. 2000, nr. 1, p. 16-17.
13. OSOIANU, Vera. *Un deceniu sub semnul reformei*. Chișinău: BNRM, 2005. 182 p.
14. PÂRVU, R. Dreptul la informare și limitele dreptului de autor (I). În: *Bibliotheca*. 2004, nr. 8, p. 236-237.
15. PÂRVU, R. Dreptul la informare și limitele dreptului de autor (II). În: *Bibliotheca*. 2004, nr. 9, p. 274-275.
16. *Politica culturală în Republica Moldova = Cultural Policy in Republic of Moldova*. Chișinău, 2002. 268 p.
17. RĂU, Alexe. Gânduri despre cadrul juridic de reglementare a bibliotecilor din Republica Moldova. În: *Magazin bibliologic*. 2001, nr. 4, p. 4-6.
18. RĂU, Alexe. Reforma bibliotecară în Moldova (unele aspecte teoretice). În: *Magazin bibliologic*. 1995, nr. 1-2, p. 2.
19. *Rigorile internaționale actuale ale organizării și funcționării bibliotecilor publice* (Expozeu și comentarii asupra Ghidului IFLA-UNESCO). Chișinău: BNRM, 2007. 154 p.
20. SIMON, Mundy. *Politica culturală: Ghid succint*. Chișinău: Consiliul Europei, 2000. 95 p.
21. Sistemul Național de Biblioteci al Republicii Moldova (SNB). Model strategic. În: *Biblioteconomie: Cadrul de reglementare*. Chișinău: BNRM, vol. I, p. 7-49.
22. STOICA, Ion. Legislația bibliotecilor și exigențele sistemismului. În: *Bibliotheca*. 2001, nr. 2, p. 38-39.
23. URFALINO, Philippe. L'invention de la politique culturelle. În: *Bulletin des Bibliothèques de France*. 1997, nr. 2, p. 112-113.
24. VARBANOVA, Lidia. *Planificarea strategică a organizației culturale ca sistem de învățare deschis*. Chișinău: ARC, 2010. 472 p.
25. VITIELLO, Giuseppe. Library Policy and Legislation: a European Perspective. În: *The International Information & Library Review*. 2000, vol. 32, issue 1, p. 1-38.
26. *Viziuni de viitor: politica culturală a Republicii Moldova de la schimbări la viabilitate = Взгляд в будущее: культурная политика Республики Молдова от перемен к стабильности = Visions on cultural policy of Moldova: from changes to sustainability*. Chișinău: ARC, 2009. 158 p.
27. КУЗЬМИН, Евгений. *Библиотечная Россия на рубеже тысячелетий. Государственная политика и управление библиотечным делом: смена парадигмы*. Москва: Либерия, 1999. 224 с.
28. КУЗЬМИН, Евгений. Государственная информационная политика и библиотеки: к проблеме взаимодействия. В: *Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: материалы 7-ой междунар. конф. «Крым 2000»*. Судак, 2000, т. 1, с. 9-17.
29. ФЕДОРОВ, В.В. Культурная и информационная политика государства: взгляд из библиотеки. В: *Библиотековедение*. 2005, № 1, с. 21.
30. ФИРСОВ, Владимир. *Государственное законодательное регулирование деятельности библиотек*. Санкт-Петербург: РНБ, 2000. 256 с.